

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС: ПРАВОВА ОХОРОНА ТА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Надія Загрішева,

старший викладач кафедри цивільного і господарського права Чернігівського державного інституту економіки та управління, аспірант Інституту економіко-правових досліджень НАН України, м. Донецьк, головний юрисконсульт Аудиторського Агентства “Чернігів-аудит”

Сучасний розвиток економіки характеризується наявністю конкуренції між виробниками вже на стадії виробництва продукції. Дослідження та розробка новітніх технологій, впровадження у виробництво найсучасніших виробничих процесів, постійна гонка виробників за найсучаснішими технологіями та матеріалами призводить до жорсткої конкуренції, ознаками якої, на жаль, є і промисловий шпіонаж, і підкуп осіб, які є носіями секретів виробництва, і усунення з ринку товару за рахунок розповсюдження неправдивої інформації. Уїнстон Черчилль у своїй промові зазначив: “Хто володіє інформацією, той володіє світом”. В умовах сьогодення ця фраза є відображенням сучасного розвитку виробництва: наявність сучасної технології виробництва, яка хоча б на крок випереджає конкурентів, дозволяє просунутися на ринку товару и отримати надприбутки. Розвиток виробництва за рахунок впровадження новітніх технологій є головною метою менеджменту підприємства.

Використання сучасних технологій дозволяє знизити собівартість продукції і зробити її доступнішою у порівнянні з аналогічною продукцією конкурентів. Скорочення вит-

рат на виробництво за рахунок впровадження новітніх технологій призводить до економного використання ресурсів підприємства і збільшення прибутку. До інтенсивних факторів, які впливають на зниження собівартості продукції відносять: вдосконалення технологічного процесу, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, використання результатів інтелектуальної праці людини тощо. Зазначені фактори призводять до підвищення рентабельності виробництва і зацікавленості в продукції кінцевого споживача. Для досягнення позитивного економічного ефекту на етапі формування собівартості продукції необхідно здійснити аналіз складових виробничого процесу, які можуть вплинути на зміну ціни готової продукції. Нагадаємо, що собівартість продукції формується протягом всього виробничого процесу. Виробничий процес — складний комплекс первинних процесів: основних, допоміжних і обслуговуючих підрозділів підприємства, що забезпечують своєчасний випуск заданої продукції. Технологічний процес — це частина виробничого процесу, що вміщує дії зі зміни стану предмета праці. Для здійснення технологічного процесу на підприємстві

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ

складається схема або технологічна карта, в якій описують всі технологічні операції переробки сировини чи напівфабрикатів в готову продукцію. Технологічна схема являє собою блок-схему, яка представляє графічне зображення переліку виробничих операцій. Крім того, у технологічну схему (карту) входить схема, в якій вказується послідовність застосування обладнання, що використовується в технологічному процесі (як основного, так і допоміжного, включаючи і транспортне).

Саме документальний опис технологічного процесу викликає інтерес з боку конкурентів і потребує правової охорони. Цей факт підтверджують такі приклади: найбільший виробник прохолодних напоїв “Кока-кола” вже протягом декількох десятиліть зберігає у таємниці технологію виробництва одноіменного напою, оригінальна формула якого була створена фармацевтом Джоном Пембертоном у 1886 році; технології виробництва французьких парфумів “Шанель № 5”, лікеру “Бенедіктін”, “Шартрез” охороняються більше 50 років; використання технологій стало вирішальним фактором при здійсненні купівлі представниками китайського автопрому активів всесвітньовідомих марок автомобілів Saab, Volvo. Правова охорона зазначених оригінальних технологій дозволяє підприємству(-ам) комерціалізувати інтелектуальну власність, за рахунок чого досягається конкурентоздатність продукції, рентабельність виробництва і найголовніше: значне підвищення вартості активів компанії на світовому ринку [1].

Отже, в сучасних умовах актуальним є питання здійснення правової охорони технологічного процесу на підприємстві.

Метою цієї статті є: аналіз стану технологічного процесу в умовах сучасного виробництва та пропонування шляхів правової охорони зазначеного об’єкта.

Звичайно, відомості технічного характеру, які є важливими, корисними для суб’єкта підприємницької діяльності та до яких має доступ обмежене коло осіб на підприємстві, можуть становити комерційну таємницю суб’єкта господарської діяльності. Ця умова підтверджується п. 2. ст. 505 Цивільного кодексу України: “Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру”. До технічних відомостей, що становлять комерційну таємницю, можуть бути віднесені:

- конструкторська документація, креслення, схеми, записи;
- опис технологічних досліджень;
- ноу-хау;
- точні знання конструкційних характеристик, виробів, що створюються, та оптимальні параметри технологічних процесів, що розробляються (розміри, обсяги, конфігурація, процентне співвідношення компонентів, температура, час тощо);
- відомості про матеріали, з яких були виготовлені окремі деталі, умови експериментів та обладнання, на якому проводилися дослідження;
- нові або унікальні прибори, станки, обладнання, що використовуються підприємством.

Однак, зазвичай, відомості технічного характеру, які характеризують технологічний процес виробництва прийнято об’єднувати під поняттям “ноу-хау”. Отже, виникає дилема: складовою частиною якого

об'єкта є технологічний процес: “ноу-хау” чи комерційної таємниці? Для того, щоб відповісти на це питання, необхідно проаналізувати правову природу дефініцій “ноу-хау” та “комерційна таємниця”. Дослідимо нормативно-правові акти міжнародного та національного рівнів, які містять визначення зазначених категорій (понять).

У ст. 39 розділу 7 “Захист нерозголошеної інформації” **Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності** від 15.04.1994 р. № 981, що ратифікована Законом України “Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі” від 10.04.2008 р. № 250 **зазначено**, що “при забезпеченні ефективного захисту проти недобросовісної конкуренції, як передбачено Статтею 10-*bis* Паризької конвенції (1967), Члени (Угоди) повинні надавати захист нерозголошеної інформації згідно з параграфом 2, а також даних, що надаються Урядом та урядовим установам згідно з параграфом 3”.

Фізичні та юридичні особи повинні мати можливість перешкоджати тому, щоб інформація, яка законно знаходиться під їх контролем, розголошувалась, збиралась або використовувалась іншими особами без їхньої згоди у такий спосіб, який суперечить чесній комерційній практиці, якщо така інформація:

- (а) є секретною у тому розумінні, що вона як єдине ціле або у точній сукупності та поєднанні її компонентів не є загально відомою або доступною для осіб у колах, що звичайно мають справу з інформацією, про яку йдеться;
- (б) має комерційну цінність через те, що вона є секретною;
- (с) зберігається у секреті внаслідок

вжиття за відповідних обставин певних заходів особою, яка законно здійснює контроль за цією інформацією.

Для цього положення “спосіб, який суперечить чесній комерційній практиці” означає принаймні таку практику, як порушення контракту, порушення довіри та спонукання до порушення, і включає придбання інформації, що не підлягає розкриттю третіми сторонами, які знали або не могли не знати, що з цим придбанням пов'язана така практика”.

В **Угоді між Україною та ЄС про наукове і технологічне співробітництво** від 04.07.2002 року використовуються поняття “конфіденційна інформація” та “нерозкрита інформація”. Захист конфіденційної інформації визначається як один із принципів, що має зазначатися в договорах з проведення досліджень (п. II (2) (е) Додатка 2 до Угоди між Україною та ЄС про наукове та технологічне співробітництво). Безпосередньо ж такі угоди передбачають розгорнуті положення щодо захисту нерозкритої інформації та визначають нерозкриття інформацію, як один із видів конфіденційної інформації. Угода розподіляє нерозкриття інформацію на документовану та недOCUMENTOVANU та, стосовно документованої інформації, зобов'язує учасників за можливості якомога раніше і бажано в плані розпорядження технологіями визначити інформацію, яку вони хотіли б залишити нерозкритою.

При цьому, визначення нерозкритої інформації, наведене у Додатку до Угоди (пункт V (А) (1)), близьке до визначення нерозкритої інформації в Угоді ТРІПС.

Так, критеріями конфіденційності є:

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ

- (а) конфіденційність інформації в тому розумінні, що інформація як така або в спеціальній формі, як в єдності своїх складових, не є загальновідомою серед спеціалістів у даній сфері або легко доступною для них законним шляхом;
- (б) дійсна або потенційна комерційна цінність інформації в силу її конфіденційності;
- (в) попередній захист інформації особою, що контролює її на законних умовах, яка здійснювала розумні за певних обставин заходи для збереження її як конфіденційної.

Угода визначає, що Сторони та їх учасники можуть за певних умов домовитися, якщо не зазначене інше, що вся інформація чи її частина, яка створюється, надається чи обмінюється під час спільних досліджень, не має розкриватися. Інформація з обмеженим доступом, яка відноситься до Угоди та отримана від іншої Сторони, може розповсюджуватися Стороною, що її отримала, серед власного чи найнятого персоналу і міністерств та відомств, залучених в інтересах здійснення спільного дослідження, за умови, що будь-яка інформація з обмеженим доступом, розповсюджена таким чином, має бути предметом домовленості про конфіденційність та має бути чітко визначена. Угода ратифікована Законом України “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове та технологічне співробітництво” від 25.12.2002 р. № 368 [2].

Відповідно до ст. 420 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. № 435 комерційна таємниця є одним із об'єктів права інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 505 Цивільного кодексу України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових частин є невідомою та легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Відповідно до ст. 508 Цивільного кодексу України строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою статті 505 Цивільного кодексу України.

Відповідно до ч.1 ст.36 **Господарського кодексу України** від 16 січня 2003 р. № 436, під комерційною таємницею можуть бути визнані відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання. **Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону.**

У чинному законодавстві існує декілька тлумачень поняття “ноу-хау”.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” від 14 вересня 2006 р. № 143, *ноу-хау* — інформація, що отримана завдяки досвіду та випробуванням, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою чи корисною для виробництва продукції та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям загальновідомості та істотності.

Відповідно до п. 1.30. Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997 р. № 283: *ноу-хау* — це інформація про промисловий, комерційний або науковий досвід.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р. № 1560 *ноу-хау* — сукупність технічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації виробництва, однак не запатентованих.

Відповідно до затвердженої наказом Міністерства статистики України “Інструкції щодо заповнення державної статистичної звітності за формою 6-НТ (ліцензії) “Звіт про продаж ліцензій на об’єкти інтелектуальної власності” від 14 липня 1998 р. № 252 та затвердженої наказом Міністерства статистики України “Інструкції про порядок заповнення звіту про освоєння закуплених за кордоном ліцензій на об’єкти інтелектуальної власності за формою № 5-НТ (ліцензії)” від 09 липня 1996 р. № 207 *ноу-хау* — це конфіденційна інформація технічного,

економічного, адміністративного, фінансового характеру, що є власністю продавця і не доступна будь-якій особі при використанні патенту або в результаті простого волевиявлення.

Проаналізувавши визначення понять “ноу-хау” та “комерційна таємниця” з точки зору міжнародного та національного законодавств, можна дійти висновку, що “ноу-хау” — це інформація, яка повинна відповідати ознакам, що зазначені в ст. 505 Цивільного кодексу України, законодавчих та інших нормативно-правових актах України:

- 1) є **невідомою**;
- 2) **не є легкодоступною** для осіб, що звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить і у зв’язку з цим має комерційну цінність;
- 3) є **істотною** (важливою та корисною для виробництва);
- 4) може бути **вичерпно описана** для перевірки критеріїв загальновідомості та істотності.

Ноу-хау в правовому полі України є **складовою частиною комерційної таємниці** та охороняється відповідно до положень глави 46 “Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю” Цивільного кодексу України. Комерційна таємниця — більш широке поняття по відношенню до “ноу-хау” і стосується всієї інформації на підприємстві, що потребує захисту. До “ноу-хау” відносяться лише відомості, які стосуються технічного боку процесу виробництва, у тому числі й технологічного процесу.

Для отримання правової охорони будь-який об’єкт інтелектуальної власності має відповідати ознакам охороноздатності. Перелічені вище ознаки, і в першу чергу ознаки, які зазначені у ст. 505 Цивільного ко-

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ

дексу України, розповсюджуються на вимоги до правової охорони наука, як складової частини комерційної таємниці.

Виходячи з того, що власник прав на комерційну таємницю має право самостійно визначати перелік інформації, що становить комерційну таємницю на його підприємстві, суб'єкт підприємницької діяльності має можливість оголошувати секретними (оголошувати комерційною таємницею) будь-які відомості, що вважає цінними. Законодавством України встановлені два обмеження, застосовуваних до таких відомостей.

По-перше, відомостями, що складають комерційну таємницю, не можуть бути відомості, що складають **державну таємницю**. Правовий режим відомостей, що складають державну таємницю, регулюється Законом України “Про державну таємницю” від 21.01.1994 р. Державна таємниця — це вид секретної інформації, що включає відомості в сфері оборони, економіки зовнішніх відносин, державної безпеки й охорони правопорядку, розголошення яких може заподіяти шкоди життєво важливим інтересам України і які визнані законом державною таємницею і підлягають охороні з боку держави. Державним комітетом України з питань державних секретів затверджений перелік відомостей, що складають державну таємницю.

По-друге, Постановою Кабінету Міністрів України затверджений перелік відомостей, що не складають комерційну таємницю. Ці відомості використовуються при здійсненні перевірок контролюючими органами, аудиторами для проведення аудита, при здачі звітності в різні фонди. До них відносяться:

- 1) статутні документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою або господарською діяльністю та її окремими видами;
- 2) інформація з усіх установлених форм державної звітності;
- 3) дані, необхідні для перевірки вирахування та сплати податків і інших обов'язкових платежів;
- 4) зведення про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому за професіями і посадами, а так само і наявність вільних місць;
- 5) документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- 6) інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що заподіює шкоду здоров'ю, а так само інші порушення законодавства України і розміри заподіяних при цьому збитків;
- 7) документи про платоспроможність;
- 8) відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, союзах, об'єднаннях і інших організаціях, що займаються підприємницькою діяльністю;
- 9) відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають розголошенню.

Суб'єктами комерційної таємниці є:

- 1) суб'єкт підприємницької діяльності;
- 2) персонал, працівники суб'єкта господарської діяльності;
- 3) службові особи державних організацій і органів, що проводять перевірку підприємства.

Суб'єктом підприємницької діяльності — власником відомостей,

що складають комерційну таємницю, — є як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці. Організаційна форма і форма власності не мають значення для віднесення суб'єкта права до категорії підприємців. Головне, щоб діяльність, здійснювана такою особою, була спрямована на одержання прибутку, носила комерційний характер і це було зафіксовано в установчих документах (якщо наявність таких є обов'язковою умовою здійснення підприємницької діяльності). Склад і обсяг відомостей, що складають комерційну таємницю, порядок роботи з ними та їхнього захисту визначається суб'єктом господарської діяльності самостійно.

Працівники мають право користуватися відомостями, що складають комерційну таємницю, для виконання своїх трудових обов'язків. Ступінь доступу кожного з працівників до такої інформації визначається суб'єктом підприємницької діяльності самостійно, а умови користування — документами, затвердженими підприємцем, і трудовим договором (контрактом).

Службовці державних організацій і органів, що проводять перевірки суб'єкта підприємницької діяльності, одержують доступ до комерційної таємниці на підставі відповідних актів державних органів і організацій. Інформацію про “комерційну таємницю” суб'єкта підприємницької діяльності вони одержують у рамках адміністративних правовідносин. Обсяг їхнього доступу до такої інформації обмежується напрямком перевірки, про що повинно бути зазначено в документах на перевірку. За розголошення комерційної таємниці службовці державних органів і організацій несуть відповідальність,

встановлену законодавством України. Загальною підставою для такої відповідальності є ст. 36 Господарського кодексу України, вимоги якої про нерозголошення комерційної таємниці поширюються на всіх службових осіб державних органів і організацій. Але така вимога може бути передбачена законодавчим актом, що регулює правове положення окремого державного органу або організації.

Висновок:

Отже, технологічний процес відповідно до своїх ознак та вимог чинного законодавства відноситься до категорії “ноу-хау” і охороняється як складова частина комерційної таємниці суб'єкта господарської діяльності. Суб'єкту господарської діяльності, який бажає запровадити на підприємстві режим правової охорони комерційної таємниці, може бути рекомендовано застосування таких засобів:

- визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю;
- обмеження доступу до інформації, що становить комерційну таємницю, шляхом встановлення порядку використання такої інформації та контролю за дотриманням такого порядку;
- облік осіб, що отримали доступ до інформації, що становить комерційну таємницю або/та осіб, яким така інформація була надана;
- регулювання відносин щодо використання інформації, що становить комерційну таємницю, працівниками на підставі трудових договорів та контрагентами на підставі цивільно-правових договорів;
- нанесення на матеріальні носії

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ

(документи, дискети, диски, картки флеш-пам'яті тощо), які містять інформацію, що становить комерційну таємницю, грифу “комерційна таємниця” з зазначенням власника цієї інформації (наприклад, “комерційна таємниця “ТОВ “ВЕЛЕС”).

Розглянемо умови, за яких технологічний процес як складова частина ноу-хау (що в свою чергу є складовою частиною комерційної таємниці) суб'єкта господарського права, стає об'єктом нематеріальних активів.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи і незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи” [3].

Відповідно до п. 3. П(С)БО 8 “Нематеріальні активи”, **нематеріальний актив** — немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.

Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться щодо кожного об'єкта за такими групами:

- права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо);
- права користування майном (право користування земельною ділянкою, відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо);
- права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменуван-

ня тощо);

- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, **комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау**, захист від недобросовісної конкуренції тощо);
- авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо);
- незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи;
- інші нематеріальні активи (право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).

П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” виділяє два етапи створення нематеріального активу:

- дослідження;
- розробка.

Дослідження — заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з **метою отримання і розуміння нових** наукових та технічних знань.

Розробка — застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування **нових або значно вдосконалених** матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання.

Критерії визнання нематеріального активу сформульовано у п. 7 П(С)БО 8 “Нематеріальний актив”. Нематеріальний актив, **отриманий у**

результаті розробки, слід відобразити в балансі за умов, якщо підприємство має:

- намір, технічну можливість та ресурси для доведення нематеріального активу до стану, у якому він придатний для реалізації або використання;
- можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу;
- інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу.

На етапі дослідження підприємство проводить комплекс заходів для отримання нових технічних та технологічних знань. Затрати, понесені під час досліджень, належать до складу витрат згідно із п. 9 ПСБО № 8 “Нематеріальні активи”, тому що в момент дослідження підприємство ще не володіє активом, який може приносити майбутні економічні вигоди.

Після завершення досліджень починається етап розробки, якщо підприємством прийнято, що результати досліджень можуть призвести до створення нематеріального активу. Затрати, понесені на цьому етапі, будуть формувати вартість майбутнього нематеріального активу.

При цьому відповідно до п. 8 П(С)БО 8 “Нематеріальні активи”, витрати, пов'язані з придбанням або створенням нематеріального активу, визнають витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені, без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Таким чином, **ноу-хау** можна поділити на **дві групи**:

1. Ноу-хау, яке визнаватиметься нематеріальним активом та ві-

дображатиметься на балансі підприємства.

2. Ноу-хау, яке не визнається нематеріальним активом та відображається у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

До першої групи відносяться ноу-хау, які відповідають критеріям, зазначеним у п. 7 П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” за умови дотримання визначень дослідження та розробки. Визначальним фактором є наступне:

- на етапі досліджень — дослідження проводяться вперше з метою отримання і розуміння наукових та технічних знань. На цьому етапі не виникає нематеріального активу;
- на етапі розробки — визначальним є критерій новизни або вдосконалення. Цей критерій застосовується виключно з поняття новизни для конкретного підприємства.

Зважаючи на суб'єктивність оцінки критерію новизни, підприємству слід дотримуватись принципів бухгалтерського обліку, викладених у Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” від 16.07.1999 р. № 996, а саме — принципу превалювання сутності над формою та принципу обачності. В якості критерію оцінки новизни можна використати поняття активу. Так, відповідно до п. 4 Положення (Стандарту) з бухгалтерського обліку 2 “Баланс” активом визнаються ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до економічних вигід у майбутньому. Контрольованість активу досягається шляхом введення

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ

підприємством обмеженого доступу до інформації за рахунок введення режиму комерційної таємниці та за умови незагальновідомості та нелегкодоступності отримання аналогічного результату іншими спеціалістами в цій сфері.

До другої групи відноситься ноу-хау, яке не відповідає критеріям зазначеним у понятті “розробка”. Ці ноу-хау пройшли процедуру дослідження, але не мають “новизни або значного вдосконалення” і будуть відноситися відповідно до п. 9 П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” на витрати на дослідження.

При цьому **обидві групи ноу-хау** становлять комерційну таємницю підприємства і підлягають правовій охороні.

Відповідно до Листа Міністерства фінансів України від 4 лютого 2005 р. № 31-04200-30-17/1758, Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242, первісна вартість нематеріального активу, створеного підприємством, включає: прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов’язані зі створенням цього нематеріального активу та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням (оплата реєстрації юридичного права, амортизація патентів, ліцензій, збір за подання заявки про реєстрацію об’єкта права інтелектуальної власності як нематеріального активу, збір за публікацію відомостей про видачу свідоцтва, патенту, сплата державного мита за видачу свідоцтва, патенту тощо).

Склад прямих матеріальних витрат і прямих витрат на оплату праці визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” передбачено, що підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Типові форми первинного обліку об’єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів та порядок їх застосування затверджені наказом Міністерства фінансів України від 22 листопада 2004 р. № 732. Первинні документи про витрати на створення нематеріальних активів повинні, зокрема, містити інформацію про зміст витрат (виконання робіт зі створення нематеріального активу, витрачання матеріальних цінностей на створення нематеріального активу), кількісні і вартісні показники таких витрат.

Проаналізувавши зазначені вище критерії, робимо **висновок**:

Суб’єкт господарського права, який бажає відобразити в бухгалтерському обліку технологічний процес як нематеріальний актив, повинен ретельно проаналізувати наявні на підприємстві документи, що мають назву “Технологічний процес ***” (або подібні до них) і за критеріями відібрати ті з них, які підпадають під визначення відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”. При цьому необхідно пам’ятати, що всі ці документи мо-

жуть становити комерційну таємницю підприємства, яка повинна бути оформлена у встановленому законом порядку.

До нематеріальних активів будуть віднесені лише ті “ноу-хау”, які відповідають критеріям, зазначеним у п. 7 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”. Тобто, якщо за оцінкою фахівців суб’єкта господарської діяль-

ності, в результаті **проведених досліджень і розробок** підприємством було отримано ноу-хау (складову частину комерційної таємниці), ознаками якого є **новизна або значне вдосконалення** технологічного процесу, підприємство може визнати його нематеріальним активом і відобразити в балансі.◆

Список використаних джерел:

1. *Топалова Л.Д. Правовий режим комерційної таємниці: Автореф. дис... канд. юрид. наук / НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. — Донецьк, 2006. — 25 с.*
2. *Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / Міністерство юстиції України, Державний департамент з питань адаптації законодавства, Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України; Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйов, О.О. Тверезенко, К.С. Шахбазян, О.В. Жувака — К.: Видавничий Дім “Слово”, 2006. — 363-396 с.*
3. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”: Наказ Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 р. № 750/4043 (із змінами та доповненнями).*